

درسنامه

سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم السلام

دکتر سید علی حسینی زاده
دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

دکتر محمد داودی
دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

پاییز ۱۴۰۰

فهرست مطالب

۱	راهنمای مطالعه.....
۳	مقدمه.....

فصل اول: کلیات

۷	اهداف آموزشی.....
۷	مقدمه.....

مبحث اول: مفهوم‌شناسی

۹	اهداف آموزشی.....
۹	مقدمه.....
۱۰	مفاهیم.....
۱۰	۱. سیره.....
۱۱	۲. سنت.....
۱۲	۳. تربیت.....
۱۲	۴. اهل بیت (علیهم‌السلام).....
۱۴	۵. سیره تربیتی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و اهل بیت (علیهم‌السلام).....
۱۴	خلاصه مبحث.....
۱۵	پرسش‌ها.....
۱۵	بحث و پژوهش.....
۱۵	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر.....

مبحث دوم: ضرورت و اهمیت سیره

۱۷	اهداف آموزشی.....
۱۷	مقدمه.....
۱۸	۱. حجیت و اعتبار سیره.....
۱۹	۲. دلالت‌ها و کارکردهای سیره.....
۱۹	۲-۱. دلالت سیره از منظر فقهی - اصولی.....

۲۱	۲-۲. نقش و کارکردهای سیره از منظر تربیتی
۲۱	۲-۲-۱. نقش تربیتی عام
۲۳	۲-۲-۲. نقش تربیتی خاص
۲۳	خلاصه مبحث
۲۴	پرسش‌ها
۲۴	بحث و پژوهش
۲۴	منابعی برای مطالعه بیشتر

مبحث سوم: منابع سیره و شیوه پژوهش در آن

۲۵	اهداف آموزشی
۲۵	مقدمه
۲۶	منابع سیره تربیتی
۲۶	۱. قرآن کریم
۲۶	۲. خبر
۲۶	۳. تاریخ
۲۷	شیوه پژوهش در سیره تربیتی
۲۸	خلاصه مبحث
۲۹	پرسش‌ها
۲۹	بحث و پژوهش
۲۹	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

فصل دوم: تربیت کودک

۳۳	اهداف آموزشی
۳۳	مقدمه

مبحث اول: اصول تربیت کودک

۳۵	اهداف آموزشی
۳۶	مقدمه
۳۶	اصول تربیت کودک
۳۶	۱. اصل محبت به کودک
۴۲	نکاتی درباره محبت به کودک
۴۲	۱-۱. ابراز محبت
۴۳	۲-۱. اعتدال در محبت
۴۴	۳-۱. روش‌های ابراز محبت
۴۴	۲. اصل امنیت کودک

۴۷	۳. اصل تکریم و احترام کودک
۵۳	۴. اصل تحقیر نکردن کودک
۵۳	الف. تکبر و زورگویی
۵۳	ب. نفاق
۵۴	۵. اصل راستی و صداقت با کودک
۵۶	۶. اصل نظارت و مراقبت
۶۱	۷. نرمی و ملاطفت
۶۲	خلاصه مبحث
۶۳	پرسش‌ها
۶۴	بحث و پژوهش
۶۴	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

مبحث دوم: روش‌های تربیت کودک

۶۵	اهداف آموزشی
۶۵	مقدمه
۶۶	روش‌های تربیتی معصومان (علیه السلام)
۶۶	۱. روش تشویق
۶۸	۲. بازی کودک
۷۴	نکاتی درباره بازی کودکان
۷۵	۳. زدودن زمینه‌های تخلف
۷۷	۴. پرهیز از امر و نهی
۷۹	۵. پرهیز از عیبجویی و سرزنش
۸۱	۶. پرهیز از تنبیه بدنی
۸۳	خلاصه مبحث
۸۴	پرسش‌ها
۸۵	بحث و پژوهش
۸۵	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

فصل سوم: تربیت اعتقادی

۸۹	اهداف آموزشی
۸۹	مقدمه
۹۰	اهمیت تربیت اعتقادی

مبحث اول: روش‌های پرورش شناخت و ایمان به خدا در سیره معصومان (علیه السلام)

۹۳	اهداف آموزشی
----	--------------

۹۳	 مقدمه
۹۴	۱. روش اثبات وجود خداوند
۹۴	۱-۱. مقروض گرفتن اصل وجود خداوند
۹۵	۱-۲. استفاده از دلایل روشن و قابل فهم
۹۶	۱-۳. رفع شبهات
۹۷	۲. روش معرفی خداوند
۹۸	۳. روش های مانوس کردن مرتبی با خداوند
۹۸	۳-۱. مرتبط کردن مرتبی با خدا
۹۹	۳-۲. یاد خدا و تکرار آن
۱۰۰	۴. نهی از معاشرت با منکران خداوند
۱۰۰	 خلاصه مبحث
۱۰۱	 پرسش ها
۱۰۱	 بحث و پژوهش
۱۰۱	 منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

مبحث دوم: روش های پرورش شناخت و ایمان به پیامبر ﷺ در سیره معصومان (علیهم السلام)

۱۰۳	 اهداف آموزشی
۱۰۳	 مقدمه
۱۰۴	۱. روش های اثبات نبوت
۱۰۴	۱-۱. مقروض گرفتن نبوت
۱۰۴	۱-۲. اقامه دلیل
۱۰۵	۱-۳. رفع شبهات
۱۰۵	۲. روش های معرفی پیامبر
۱۰۶	۲-۱. تبیین ضرورت و هدف نبوت
۱۰۶	۲-۲. توصیف سیره پیامبر ﷺ
۱۰۷	۲-۳. تبیین آثار و برکات پیامبر ﷺ
۱۰۸	۳. روش های مانوس کردن مرتبی با پیامبر ﷺ
۱۰۸	۳-۱. درود بر پیامبر ﷺ
۱۰۹	۳-۲. زیارت مرقد پیامبر ﷺ
۱۰۹	۳-۳. بزرگداشت روزهای متعلق به پیامبر ﷺ
۱۱۰	۴. نهی از معاشرت با منکران و مدعیان نبوت
۱۱۰	 خلاصه مبحث
۱۱۱	 پرسش ها
۱۱۱	 بحث و پژوهش
۱۱۱	 منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

مقدمه

تربیت از موضوعات مورد توجه جامعه‌های انسانی بوده است؛ زیرا نقشی اساسی در رشد و تعالی فرد و جامعه دارد. این نقش چنان برجسته و انکارناشدنی است که برخی گفته‌اند انسان بودن انسان نیز در گرو تربیت اوست.

پیامبران، نخستین کسانی بودند که تربیت انسان‌ها را وظیفه اصلی خود قرار دادند؛ زیرا خداوند آنان را برای انجام این وظیفه و هدایت مردم برگزید. آنها نیز با جدیت، علاقه و دلسوزی به این کار همت گماشتند و در این راه هر نوع سختی و گرفتاری را به جان خریدند و در بسیاری از موارد از دادن جان نیز دریغ نکردند، تا شاید بشریت را اندکی در مسیر تربیت و کمال به پیش ببرند. نقش انبیا در تربیت و ترقی و تمدن بشری به اندازه‌ای است که می‌توان گفت اگر پیامبران و تلاش‌های طاقت‌فرسای آنان نبود، خبری از تمدن و ترقی و انسانیت نبود.

خاتم پیامبران، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله نیز از زمان برگزیده شدن به رسالت تا زمان رحلت، با تمام وجود به تربیت انسان‌ها مشغول بود. علاقه او به تربیت و هدایت مردم و شفقت و دلسوزی‌اش به اندازه‌ای بود که انحراف و گمراهی مردم خاطر ایشان را بسیار بیشتر از خاطر گمراهان و منحرفان می‌آزرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در موضوع تربیت چنان با مهارت و درایت عمل می‌کرد که در مدتی کوتاه بذریع فعالیت‌هایی که وی در قلب و جان مردم نشانده بود، جوانه زد، بالید و به بار نشست و میوه شیرین آنها کام مردمان شبه جزیره را شیرین کرد، دعوت وی سراسر شبه جزیره را فراگرفت و اعراب گروه گروه به آیین وی روی آوردند. پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز، اهل بیت علیهم السلام راه وی را ادامه دادند و توانستند با تدبیر خود آموزه‌های ناب اسلام را در میان مسلمانان به رغم مخالفت حکومت‌ها بگسترند.

به این ترتیب، بررسی سیره تربیتی پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام می‌تواند چراغی فراروی مربیان و

والدین در تربیت نسل جدید باشد و تاریکی های این مسیر سخت و پر مخاطره را برای آنان روشن کند؛ زیرا بررسی سیره های تربیتی آنها پرده از روی قواعد، اصول، روش ها و فنون تربیتی به کار رفته در رفتارهای تربیتی آنان برمی دارد و مریدان و والدین می توانند از این روش ها و قواعد در فعالیت های تربیتی خود بهره ببرند.

در این راستا گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه در سال ۱۳۷۵ برای تأمین منبع درس سیره تربیتی معصومان ﷺ در دوره کارشناسی امور تربیتی، مطالعه سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ را زیر نظر آیت الله علیرضا اعرافی در دستور کار خود قرار داد که نتایج آن در قالب چهار جلد کتاب منتشر شد:

۱. سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ: تربیت فرزند؛
 ۲. سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ: تربیت دینی؛
 ۳. سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ: تربیت اخلاقی؛
 ۴. سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ: نگرشی بر آموزش با تأکید بر آموزش های دینی.
- با توجه به استقبال فراوان از کتاب های مذکور و درخواست مراکز آموزشی این چهار جلد در سال ۸۹ در یک جلد و با ویرگی های کتاب درسی توسط پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سازمان سمت به صورت مشترک به چاپ رسید و تاکنون به چاپ دهم، در سطح ۵۰ هزار نسخه رسیده است.
- اکنون پس از گذشت هفت سال از نخستین چاپ کتاب تک جلدی، با درخواست دانشگاه فرهنگیان و برای تأمین نیازهای آن دانشگاه، با ویرایش دوباره و افزودن بخش تربیت اجتماعی توسط سیدعلی حسینی زاده این کتاب با عنوان درسی سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ در اختیار استادان و دانشجویان دانشگاه فرهنگیان و دیگر علاقه مندان از جمله طلاب حوزه علمیه خاوران قرار می گیرد. امید است این اثر بتواند نقشی مثبت در گسترش فرهنگ تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ ایفا کند.
- در پایان بر خود فرض می دانیم از آیت الله علیرضا اعرافی، حجج اسلام محمود نودری، مدیر گروه علوم تربیتی و سیدنقی موسوی ارزیاب محترم کتاب تشکر و قدردانی کنیم و موفقیت بیش از پیش آنان را از خداوند متعال خواستاریم.

سیدعلی حسینی زاده

محمد داودی

۹۶/۱۲/۱۵